

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. III. Vtru[m] poligamia, seu uxorum sub uno viro pluralitas, sit contra
finem matrimonii, subindeque contra legem naturæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

contrahit matrimonium, propter conservatio-
nem speciei, occidere dicitur. Alii demum alle-
runt, praeceptum de matrimonio reduci ad prae-
ceptum de dilectione proximi, quia conservatio
speciei, & multiplicatio ejus, veluti pertinet ad
bonum proximi. Omnes istae sententiae probabi-
les sunt, licet tertia videatur probabilior.

36 Ex dictis intelliges, falsam esse aliquorum sen-
tentiam, qui docent praeceptum de matrimo-
nio revocatum fuisse ante diluvium, sufficienter
multiplicato genere humano, & post diluvium
iterum fuisse latum, quando Deus dixit Noë &c
filiis ejus: *Crescite & multiplicamini, & replete ter-
ram.* Cum enim praeceptum de matrimonio ex
jure naturali ortum habeat, semper obligavit,
licet non pro semper, & pro omni differentia
temporis (quod ceteris praeceptis affirmativis
commune est) subindeque nunquam fuit revo-
catum, licet aliquando ejus obligatio cessaverit,
quando nimirum sufficienter multiplicatum
fuit genus humanum, & post diluvium rursus
obligare coeperit, quia tunc adfuit necessitas
propagandi genus humanum.

37 Querunt hic aliqui, an in casu quo periculum
esset, ne genus humanum periret, tenerentur
Monachi, non obstante votorum obligatione,
ad contrahendum matrimonium? Cui quæstioni
Soto & Victoria affirmativè respondent: Si e-
nim (inquiunt) tempore necessitatis Religiosi
tenerentur defendere Rempublicam, a fortiori &
propagare genus humanum per matrimonium;
quandoquidem hæc propagatio est magis ne-
cessaria, quam defensio Reipublicæ. Alii verò
cum Petri Ledesma negativè respondent, hoc
ducti fundamento. Præceptum de matrimonio
obligat quidem in extrema necessitate omnes
qui possunt subvenire tali necessitati, sed non
illos quibus hoc non licet, quales sunt voto so-
lemni religionis impediti: sicut enim extra tem-
pus extremæ necessitatis, potest quis absolute
tradere totam suam substantiam pauperibus, &
si postea fuerit extrema necessitas, excusatur à
præcepto elemosynæ. Ita similiter extra casum
necessitatis extremæ speciei humanæ propaga-
ndæ, possunt aliqui se totos Deo absolute per vo-
ta solemnia consecrare, & si postea adesset ex-
trema necessitas contrahendi matrimonium,
excusarentur ab ejus præcepto. Neque exem-
plum de obligatione eorum ad defendendum
Rempublicam, oppositum concludit; defensio
siquidem Reipublicæ non est contra eorum
professionem, sicut usus matrimonii adversatur
totali eorum consecrationi Deo. Qui modus di-
cendi videtur probabilior. Verum hic casus
plane metaphysicus est, unde in ejus resolutio-
ne diutius immorari non expedit.

ARTICULUS III.

*Utrum polygamia, seu uxorum sub uno viro
pluralitas, sit contra finem matrimonij,
subindeque contra legem naturæ?*

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententiae.

38 Notandum primò ex D. Thoma infra quæst.
65. art. 1. in corp. quod illa actio dicitur es-
se contra legem naturæ, quæ non est conveniens

fini debito quem natura principaliter vel le-
gè intendit, vel quia omnino impossibile est
finem (ut nimia superfluitas vel defectus con-
stitutionis impedit salutem corporis, quæ est prin-
cipalis finis conjugationis, & bonam ita modum
in negotiis exercendis, quæ est finis ejus se-
cundarius) vel quia facit difficilem aut minus de-
centem pervectionem ad finem principalem vel se-
cundarium; sicut inordinata comestio quantum
ad tempus indebitum, aliquando nocet corpo-
ris sanitati, licet eam non omnino destruat.

Notandum secundò ex eodem S. Doctore
idem matrimonium triplicem finem habere, scilicet
num principalem, scilicet proles procreationem
& educationem, qui quidem finis competet so-
mini secundum naturam sui generis, unde & a-
liis animalibus est communis, ut dicitur Ethic.
Alio secundarium, qui consistit in mutuo obli-
quio, in communicatione bonorum & operum
inter conjuges; & hinc in solis hominibus, non
verò in aliis animalibus reperitur. Denique ma-
trimonium, ut est inter fideles nova legalium
finem nobiliorum & præstantiorum habet, nempe
significationem conjunctionis Christi cum
Ecclesia, sub qua ratione habet quod sit Sacra-
mentum novæ legis, à Christo institutum ad
significandam & repræsentandam ineffabilem
sanctam unionem juxta illud Apostoli ad Eph. 5.
*Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in
Christo & in Ecclesia. Primum sive inquit S. Doctore
respondet matrimonio hominum, inquantum est
secundum, inquantum est hominibus, inquantum est
fidelibus.*

His prænotatis, antequam referamus senten-
tias, & veriores seu probabiliores eligamus,
duo adhuc præsupponenda sunt, in quibus omnes
Theologi conveniunt. Primum est, pluralitatem
viri in sub una uxore, esse contra legem natu-
ræ, cum sit contra utrumque matrimonij finem,
primarium & secundarium. Contra primarium
quidem, qui est proles procreatio & educatio,
quia diversorum virorum heterogenia seminum
mixtio, vel propterea impedit procreationem pro-
lis (ut constat in meretricibus, quæ ob hujusmo-
di diversorum seminum mixturem steriles effi-
ciuntur) vel incertam reddit prolem, ex parte
patris, cui potissimum educanda proles cura in-
cumbit. Contra secundarium vero, qui est paci-
fica familiaris gubernatio; quia pax & tranquilli-
tas familiaris, sub gubernationum pluralitate ser-
vari nequit. Unde nullam unquam legem vel consue-
tudinem permissum fuit, unam mulierem habere
plures viros, ut ait S. Thomas art. citato ad 7.
& 3. contra Gentes cap. 124. & illius expedit
Augustinus libro de bono conjugali cap. 17. his
verbis: *Non sicut uni viro plures habere debent uxores,
ita a uni femina plures viros, nec proles generantur
sæ, si forte illa parere posset, ille generare non posset.*
Occulta enim lege natura amant singularitatem,
quæ principatur. Et paulò post: *Ducem seu pater-
nis maritis vivis, nullam legitimam servilem san-
ctionem plures autem feminas a viro legimus con-
tineri.*

Secundum quod omnes et certum supponunt,
est, non solum pluralitatem virorum sub una uxore,
sed etiam pluralitatem uxorum sub uno viro,
repugnare fini quem matrimonium habet in lege
Evangelicæ; quia cum carnis unitatem tollat, illa
tamque in plures dividat, significare & repræse-
tare nequit conjunctionem Christi cum Ecclesia,
quæ est una. Unde S. Thomas 4. contra Gentes
cap.

cap. 78. sic dicitur, Per conjunctionem maris & feminae, Christi & Ecclesia coniunctio designatur: oportet verò quod figura significatio respondeat: coniunctio autem Christi & Ecclesia est unius ad unam perpetuò habendam: est enim una Ecclesia, secundum illud Cantic. 6. Vna est columba mea, perfecta mea, nec unquam Christus à sua Ecclesia separabitur, dicit enim ipse Matth. ultimo: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, & ulterius, semper cum Domino erimus, ut dicitur. 1. Thessal. 4. Necesse est igitur, quod matrimonium, secundum quod est Ecclesiae sacramentum, sit unius ad unam indivisibiliter habendam. Igitur in lege Evangelica polygamia est profus illicita, sit definit Tridentinum sess. 24. can. 2. his verbis: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullà lege divinà esse prohibitum, anathema sit. Colligitur etiam ex Matth. 19. Marci 10. & Luc. 16. ubi Christus moechum & adulterum vocat, qui dimissa propria uxore, etiam fornicationis causa, aliam ducit. Si enim uxore dimissa adulterat quis, a fortiori qui, retentà priori, secundam ducit, ut rectè arguit Innocentius III. in cap. Gaudemus de divortio ubi sic habet: Sanè veridica hac sententia (nulli scilicet Christiano licere habere plures uxores) probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio: Quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur. Si ergo uxore dimissa, alia de iure non potest, fortius & ipsa retentà. Per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad in paria iudicentur, circa matrimonium reprobendam.

42 Hæc sunt certa & indubitata apud omnes Theologos, sed difficultas est, & celebris controversia inter illos, an polygamia, seu pluralitas uxorum sub uno viro, sit contra legem naturæ, & finem primarium, vel saltem secundarium matrimonii? Durandus enim in 4. dist. 33. quæst. 1. art. 1. Abulensis 1. Regum 8. quæst. 25. & cap. 19. Matth. quæst. 30. ad 2. Joannes Gerson 2. p. suorum operum in regulis moralibus cap. de Matrimonio, Cajetanus supra caput 4. & 16. Genesim, nec non supra 10. Matthæi, Michaël Medina lib. 4. de sacrorum hominum continentia, cap. 9. & ex Patribus Societatis Coninckus, Amicus, & Martinonius, docent pluralitatem uxorum, nec finem primario, nec secundario matrimonii, adversari, subindeque non esse contra legem naturæ. Petrus verò de Ledesma, in aliud extremum lapsus, de matrimonio quæst. 65. art. 1. concl. 2. affirmat illam esse contra finem non solum secundarium, sed etiam primarium matrimonii. Alii verò dicunt, eam adversari quidem legem naturæ, & finem secundario matrimonii, sed non primario. Quæ sententia verior & probabilior videtur. Unde sit

§. II.

Hæc sententia ut probabilior elegitur.

43 De igitur, polygamiam, seu uxorum pluralitatem, sub uno viro, esse contra legem naturæ, non tamen directè finem primario matrimonii, sed secundario tantum adversari. Ita D. Thomas infra quæst. 65. art. 1. in corp. ubi hæc scribit: Placuit uxorum, neque totaliter tollit, neque aliquatenus impedit matrimonii primum finem, cum unus vir secundum plures uxores secundandus, & educandus filius ex eis nascitur, sed secundarium finem,

Tom. V.

est non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in uno officio, causat litem, sicut signi corrumpuntur ad invicem, & similiter plures uxores unus viri. Quibus verbis utramque partem nostræ conclusionis & docuit & probavit. Primam quidem, quia quod adversatur fini secundario matrimonii, est contra legem naturæ de ipso matrimonio: Sed polygamia quæ quis uno eodemque tempore plures uxores habet, adversatur fini secundario matrimonii: Ergo est contra legem naturæ de ipso matrimonio. Major patet, Minor probatur, quia finis secundarius matrimonii est tum remedium contra concupiscentiam, quo non semper ad votum uti potest uxor, cuius vir pluribus copulatus est uxoribus; tum domestica gubernationis pax & tranquillitas, quæ sub pluralitate uxorum non nisi difficile servari potest, cum zelotypia laboraret fragilis feminarum sexus, & fieri nequeat, ut viri affectus non magis erga unam feratur, quam erga aliam. Unde Sara Genes. 21. Agar domi tolerare non poterat, & Rachel Genes. 30. Lix propter fecunditatem invidebat. Ad id quod non servantur in polygamia paria iura inter virum & uxorem, nam singula uxores tradunt plenum dominium sui corporis in virum, cum tamen vir non tradat plenum sui corporis dominium in singulas uxores; unde non est iustus contractus, cum non servet ex utraque parte iustitia legis. Id confirmat S. Thomas 3. contra Gent. cap. 124. exemplo horum animalium in quibus patri inest aliqua sollicitudo de prole, nam in his unus mas non habet nisi unam feminam; sicut patet in columbis, & aliis avibus, quæ simul nuntunt pullas; præsertim vero in turture, cuius hoc singulare videtur, ut post sui comparis mortem, alium ulterius non quærat cui jungi possit: Hinc merito Scriptura mysticam sponsam turturi comparat, ut pie ac eleganter expendit D. Bernardus serm. 40. in Cantica. Cur (inquit) ejus gemit sicut turtur? Pudica est avicula, & conversio ejus non cum multis, sed solo digere fertur contenta comparare; ita ut si eum amiserit, alterum non requærat, sed sola deinceps conversetur. Tu ergo qui hæc audis, non otiose audi. Esto solitarius quoque sicut turtur, ut soli omnium serves teipsum, quem præ omnibus elegisti.

Potest insuper eadem pars suaderi, ex ipsa primæva matrimonii institutione, in qua Deus non pluribus sed uni mulieri virum copulavit; nec dixit quod vir adhereret uxori, sed uxori; nec quod essent tres vel plures, sed duo in carne una. Unde Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum cap. 5. Duas (inquit) tempore uno habere uxores, nec ipsa origo humana conditionis admittit, nec lex Christianorum ulla permittit. Nam Deus qui fecit hominem ab initio, masculum unum fecit, & unam feminam tantum, cui potuit utique si veller duas viros tribuere, sed noluit. Scriptum quippe est: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ: non dixit uxori. Et iterum: Erunt duo in carne una, masculus scilicet & femina in carne una, & non tres aut plures. Item Hieronymus exponens verba illa Christi Matth. 19. Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos, subdit: Dicendo masculum & feminam, ostendit secunda vitanda conjugia: non enim ait masculum & feminas, sed masculum & feminam.

Vuu

minam,

minam, ut unus conjugii consortia necterentur.

45 Demum probatur eadem pars hoc discursu. Si polygamia non esset contraria legi naturæ, sed per eam licita, à principio orbis conditi, quando propagari cepit genus humanum, & continuò post diluvium, quando reparari cepit, Deus eam instituisse, utpote valde tunc temporis conducentem ad propagationem generis humani: Sed illis temporibus aliquid tale institutum à Deo, & consequenter factum ab hominibus, non legimus; solum enim Genes. 4. dicitur Lamech accepisse duas uxores, qui scireo reprehenditur à D. Hieronymo lib. 1. contra Jovinianum, cap. 8. & à Nicolao 1. ad consulta Bulgarorum cap. 5. quorum verba infra paragrapho 4. referemus: Ergo signum est, quod lex naturæ eo tempore polygamiam, seu pluralitatem uxorum sub uno viro, tanquam sibi contrariam prohibebat.

46 Confirmatur: Si polygamia non esset jure naturæ prohibita, antiqui Patres sub lege naturæ, vel scripta, eam licite uti absque dispensatione potuissent: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Major patet, nam polygamia tempore legis naturæ, vel legis scriptæ, nullo erat præcepto Dei positivo prohibita; unde si lege naturæ non prohiberetur, potuissent licite eam uti antiqui Patres, absque dispensatione. Minor verò probatur ex Innocentio III. cap. Gaudemus, de divortis, ubi sic ait: *Nec ulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.* Similiter Chrysostomus homil. 56. in cap. 30. Genes. docet consuetudinem habendi plures uxores, fuisse iniquam, citra divinam dispensationem.

47 Secunda pars conclusionis, quæ asserit polygamiam, seu uxorum pluralitatem sub uno viro, fini primario matrimonii non adversari, probatur primò ex D. Thoma supra citato, expressè dicente, solam pluralitatem uxorum, neque totaliter tollere, neque aliquam impedit primarium finem matrimonii. Nec valet quod ait Petrus de Ledesma, D. Thomam loqui de fine primario matrimonii, præcisè quoad proles generationem, non verò quoad ipsius educationem. Nam verba S. Doctoris hæc sunt: *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquam impedit matrimonii primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoris fecundandis; & educandis filiis ex eis natis.* Ex quibus liquet, ipsum loqui de fine primario matrimonii, non solum quoad proles generationem, sed etiam quoad ipsius educationem.

48 Probatur secundò eadem pars ratione quam sanctus Thomas verbis illis insinuat: Potest unus vir non solum plures uxores fecundare, sed etiam educationi & institutioni filiorum qui ex eis haberi possunt, sufficienter providere: Atqui in illis duobus præcisè consistit finis primus matrimonii: Ergo polygamia non adversatur directè & immediatè fini illi, sed tantum fini secundario, videlicet mutuo obsequio, societati, & communicationi operum inter utrumque conjugem.

49 Probatur tertio: Deus totum populum Judaicum in polygamia seu uxorum pluralitate dispensavit: At illa esset contra finem primum matrimonii, Deus talem dispensationem toti Judæorum populo non concessisset: Ergo uxorum pluralitas primo fini matrimonii non adversatur, sed tantum fini secundario. Major

A constabit ex infra dicendis. Minor verò probatur ex doctrina D. Thomæ in 2. 2. q. 6. ubi dicitur, quod licet contra primam præceptam naturæ, ut patet in dispensatione facta Abrahæ in occasione filii innocentis, talem tamen dispensationem non fieri communiter ad omnes, sed ad aliquas singulares personas, sicut etiam in contrariis accidit: At si uxorum pluralitas contra finem primarium matrimonii, prohibitionem polygamie numeranda erit inter prima præcepta legis naturæ, primum enim præceptum naturale in unoquoque genere est de primatu, ne naturali talis generis, & de contrariis vitandis: Ergo si uxorum pluralitas ellet contra finem primarium matrimonii, Deus in ea totum Judæorum populum non dispensasset, sed solum cum aliquibus singularibus personis, puta cum Patriarchis, Regibus, & Tribuum capitibus.

Ad majorem hujus secundæ partis intelligetiam, observandum est, quod quando dicitur, polygamiam fini primario matrimonii non adversari, sed tantum secundario, hoc intelligi debet de polygamia, quæ certum dicitur numerum uxorum, quæ unicuique viri fecundare potest si enim tantus esset illarum numerus, quod cum ad illas fecundandas non sufficeret, fini primario matrimonii talis polygamia sine dubio repugnaret, quia multitudo illa conjugum sterilitatem causaret, ut observat Plutarchus in 2. Li. curgi, & libello de garrulitate, & lib. 7. de pietate Philosophorum, & in Salomone, cuius fuerunt Regina & concubinae, manifestum est. Mirum enim, quod ex tot uxorum & concubinarum gregibus, non nisi masculum unum prolem Salomon suscepit, nempe Roboam, & duas præterea filias Eraphet & Balemaz, ut dicitur 4. Regum. 11. unde de illo hæc ait Suidas: *Ex mille uxoris solus illi natus est Roboam filius: & ipse ex alienigena Naama Ammonitide, indigena imperio.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem conclusionis obijciuntur primò D. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. sic habet: *Cum Abraham dixit Agar, non commisit in legem, sed legem præcepit: Ergo supponit quod nondum erat lex vetans pluralitatem uxorum, ac subinde quod hæc lex non est naturalis.* Item D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 47. docet pluralitatem uxorum factam esse licitam per consuetudinem: *Quando iniquitas erat, crimen non erat; & nunc propter crimen, quia mos non est: Ergo cum consuetudo prævalere non possit contra jus naturæ, pluralitas uxorum non adversatur legi naturæ; imò ait quod non erat contra aliquod præceptum, quia nulla lege erat prohibita.*

Confirmatur: Idem S. Doctor lib. 1. de nuptiis cap. 2. & lib. de bono viduitatis cap. 7. probat virorum pluralitatem naturæ matrimonii non adversari, non autem uxorum multitudinem, ex eo quod vir caput sit, ac principem in familia locum obtineat, femina autem subiecta sit: At ea principii dominantis natura est, ut singularitatem amet, secus autem est de subiecti naturæ; ut in corpore animato, ut cum solum est caput, & multi pedes, & in qualibet familia pri-

res servi uni Domino subiunguntur: Ergo ex Augustini doctrina, licet pluralitas virorum sub una uxore, sit contra ius naturæ, non tamen pluralitas uxorum sub uno viro.

53 Ad objectionem respondeo, sensum verborum Ambrosii esse quod Abraham dicens Aggar prævenit legem positivam, quæ nondum prohibebat polygamiam; cum quo stat quod lex naturæ, iam ipsam prohiberet. Augustinus verò non loquitur absolute, sed tantum suppositâ divinâ dispensatione, quæ consuetudinem induxit in lege Mosâica de polygamia, & eam fecit esse licitam: nunc autem quia nulla est dispensatio, quæ morem faciat licitum, non licet. Quando verò addit, quod habere simul plures uxores, non erat contra aliquod præceptum, quia nullâ lege prohibitum erat, loquitur præcisè de lege positiva, ita ut sensus propositionis ejus sit, polygamiam in veteri testamento non fuisse peccatum, quia non erat contra legem positivam; legi autem naturæ licet adversaretur, tamen erat quoad hoc dispensatio.

Ad confirmationem verò dicendum; mentem Augustini in ea comparatione quam facit locis citatis, capitis ad pedes, & domini ad servos, solum esse ostendere, non ita juri naturæ adversari pluralitatem uxorum sub uno viro, ac pluralitatem virorum sub una uxore.

55 Obicitur secundo universalis consensus fere omnium nationum ac gentium, quæ nunquam polygamia ut matrimonio legibus adversam damnavit, quin factis ipsæ eam approbaverunt; nec tantum barbaræ & vulgares, sed etiam exculta & sapientes, ut Athenienses, qui teste Hieronymo Rhodio apud Michaellem Medinam, supra citatum, duas admittebant uxores; & Socrates ipse, severissimus juris naturalis interpres, duas admisit, Xantippem, & Mirto. Item Julius Cæsar, ut refert Suetonius in ejus vita, permisit viris ut quot vellent uxores haberent, liberorum procreandorum causâ, & Valentinianus senior (teste Socrate lib. 4. historiarum cap. 31.) Severâ priore ejus conjugē adhuc vivente, Justinam duxit, ac legem tulit, ut cuique volenti liceret habere duas uxores legitimas. Demum viri sanctissimi in veteri lege plures simul uxores habuere, ut Abrahamus Sarâm & Agar, Genes. 16. Jacob Liam & Rachel, Balaam, & Zelpham, Genes. 29. & 30. Helcana Annam & Phenennam 1. Regum 1. & Moyses Mariam & Æthiopiâ Num. 12.

56 Respondeo gentes illas, quamvis excultas & sapientes, errasse in pluribus juri naturæ ac lumini rationis repugnantibus; præcipue verò colendo plures Deos, quid ergo mirum, quod polygamiam, seu uxorum pluralitatem admiserint, cum coliteismum, seu pluralitatem Deorum, lumini naturali magis repugnantem docuerint. Idem dicendum de Socrate, quamvis ipsum polygamiam seu uxorum pluralitatem non valde approbasse testetur Aulus Gellius lib. 1. noct. Attic. cap. 17. ubi refert quod Socrates admiranti Alcibiadi, quod duas domi ferret uxores, respondit: *Hæc domi docent tolerantiam, quâ in publico utendum est.* Euripides etiam, qui pariter duas uxores habuit, dicebat in Andromache, teste eodē Gellio, lib. 1. noct. Attic. cap. 20.

Nunquam duplicia connubia collauda,

Neque binas matres habentes liberos.

Rixas quidem domorum, tristesque offensas.

Quantum ad Valentinianum, falsum est quod

Tom. V.

A Socrates loco citato de eo refert, ut ostendit Baronius tomo 4. ad annum Christi 360. licet enim Valentinianus senior Justinam duxerit, non tamen nisi defunctâ Severâ, priore conjugē. Demum quoad Abrahamum, Jacob, Moysen, & alios antiquos Patres, dicendum est, Deum in polygamia, seu uxorum pluralitate, cum illis dispensasse, ut constabit ex infra dicendis.

Obicitur tertio: Si Rex aliquis vel Princeps duxisset in uxorem mulierem sterilem, & proles vel esset necessaria, vel maxime utilis Republicæ, ratio naturalis dictaret, ipsum in eo casu posse aliam uxorem ducere, ad suscipiendam ex ea sobolem, præsertim si prima uxor contentiret, & cederet juri quod habet in corpus mariti: Ergo polygamia, seu uxorum pluralitas, non videtur juri naturali contraria.

Confirmatur: Si polygamia legi naturæ repugnaret, maxime quia paci & tranquillitati domesticæ adversatur, ut supra ostensum est: Sed hæc ratio non valet, cum non minus difficile sit cum una femina licitiosa habere pacem, quam cum duabus modestis: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo, concedendo Antecedens, id enim quod cadit superius determinatione, judicatur secundum quod communiter accedit, & non secundum quod in aliquo casu potest accedere, ut ait S. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 1. Unde licet in aliquo casu extraordinario polygamia necessaria videatur vel utilis Republicæ, non sequitur eam juri naturæ esse licitam. Nec obstat quod uxor consentiat ut maritus alteri nubat, non potest enim hoc cedere juri suo, quia bonum publicum matrimonij prohibet talem cessionem: sicut lex humana interdum prohibet, ne quæ cedat bonis propriis.

Ad confirmationem, nego Minorem, & ejus probationem; ex matrimonio enim cum una uxore, quantumvis rixosa & seditiosa, non sequitur perturbatio illa domus & economiæ, quæ ex polygamia sequitur, nimirum quod plures uxores decerent de usu rei cuique illarum propriæ, videlicet de usu corporis sui viri.

Obicitur quarto contra secundam partem conclusionis testimonium D. Thom. 3. contra Gent. cap. 124. sic dicentis: *In omni animalis specie in quo patri in aliqua sollicitudo de prole, unus mas non habet nisi unam feminam, sicut patet in omnibus avibus, quæ simul nutriunt pullos, non enim sufficeret unus mas auxilium præstare in educatione prolis pluribus feminis. In animalibus autem in quibus maribus nulla est sollicitudo de prole, indifferenter mas habet plures feminas, sicut in canibus, gallinis, & hujusmodi. Cum autem masculo inter omnia animalia sit magis cura de prole in specie ale humana: manifestum est quod naturale est homini, quod unus mas unam feminam habeat, & converso.* Ex quibus hoc potest formari argumentum: Ideo probat D. Thomas naturale esse homini, quod unus mas habeat tantum unam feminam, quia in omni animalis specie, in qua patri est cura de prole, unus mas non habet nisi unam feminam: Atqui in iis animalibus, in quibus patri est cura de prole, ideo mas non habet nisi unam feminam, quia pluralitas feminarum esset contra finem primum, quem natura intendit in conjunctione ipsorum, videlicet contra educationem prolis: Ergo idem dicendum est de pluralitate uxorum in specie humana, eam nimirum esse contra finem primum matrimonij, & non solum contra secundarium, alioquin argumentum D. Thomæ nihil concluderet.

V u u 2

Respon-

- 62 Respondeo negando paritatem: Disparitas est, quod in specie humana unus homo sufficit plurium uxorum filiis educandis; in aliis vero animalibus, in quibus patri est sollicitudo de prole, unus mas non sufficit plurium feminarum foetibus educandis. Neque tamen ex hac disparitate sequitur argumentum D. Thomae esse inefficax, quia, ut recte advertit Ferrariensis, sensus illius est, quod sicut sollicitudo quae inest patri de prole, est aliis animalibus ratio quod una sit unus, ita & in hominibus, cum ista tamen differentia, quod in aliis animalibus sollicitudo illa impediretur immediate per hoc quod unus mas haberet plures feminas; in homine vero non impediatur immediate per polygamiam, sed tantum aliquod ex illa sollicitudine ortum habens, videlicet communis convictus & communicatio in operibus vitae necessariis inter virum & uxorem, quod est finis tantum secundarius naturae in matrimonio.
- 63 Obijciunt quintò: Quod repugnat essentiae matrimonii, fini ejus primario ac principali adversatur: At pluralitas uxorum sub uno viro, essentiae matrimonii repugnat: Ergo fini ejus primario ac principali adversatur. Major patet, Minor probatur. Matrimonium consistit essentialiter in mutua corporum traditione: At omnino repugnat corpus uni uxori à marito traditum, alteri similiter tradi: Ergo pluralitas uxorum sub uno viro, essentiae matrimonii adversatur.
- 64 Confirmatur: Apostolus 1. ad Corinth. 7. sic ait: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: sicut & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ubi vir & mulier aequiparantur, quoad mutua corporum potestatem tradendam: Ergo sicut naturae matrimonii prorsus repugnat, mulierem non ita in solidum tradere sui corporis potestatem uni viro, ut adhuc possit alteri viro eam tradere: ita similiter repugnare viri essentiae matrimonii, quod vir ita uni uxori potestatem sui corporis tradat, ut nihilominus sibi reseruet facultatem tradendi illud alteri uxori.
- 65 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico sufficere ad matrimonii essentiam & veritatem, quod vir tradat uxori suum corpus, quantum sufficit ad liberorum procreationem; unde cum unus vir plures mulieres fecundare possit, & ex illis, liberos procreare, non repugnat essentiae matrimonii, quod vir pluribus nubat uxoribus, bene tamen quod una mulier pluribus viris nubat, quia ut supra dicebamus, diversorum seminum commixtio, vel omnino impedit procreationem proles, vel saltem illam reddit incertam ex parte patris, subindeque ejus educationi repugnat, cum educanda proles cura praecipue patri incumbat.
- 66 Ad Confirmationem dico, Apostolum loqui de matrimonio in lege Evangelica, in quo est mutua & aequalis traditio corporis utriusque conjugis in solidum; quia non solum pluralitas virorum sub una uxore, sed etiam pluralitas uxorum sub uno viro, repugnat fini quem habet matrimonium in lege nova, nimirum significationi conjunctionis Christi cum Ecclesia, ut paragr. 1. ostensum est.

Aliquae difficultates circa tempus, modum, & personas, quas Deus in polygamia dispensavit inter reseruantur.

Quaes primò, quandam primum licet, tum fuerit plures uxores simul habere. Respondeo id solum fuisse licitum post diluvium, non vero ante diluvium, nam post diluvium Abraham, Jacob, David, & alii viri sanctissimi, plures habuerunt uxores, quos tamen de re Scriptura non reprehendit, ut de aliis qui perperam interdum fecerunt. E contra vero cum Lamech ante diluvium duas uxores simul duxisset, a SS. Patribus, ut de flagitio de adulterio, reprehenditur. Sic enim Nicolaus Papa causâ 24. quæst. 3. cap. 19. Lotharium Regem, qui duas simul uxores acceperat, alloquitur: *An non districte ultione feriendus es, qui duobus uxoribus adulterium Lamech & flagitium meritis esse dignoscitur?* Et Hieronymus lib. 1. contra Jovin. cap. 8. *Una coëta (inquit) a principio unam uxorem versa est &c. Primus Lamech polygarius & homicida, unam carnem in duas erexit vires. Fratricidium & digamiam eadem carnisque delevit pena.*

Ratio verò hujus discriminis, cur sollicitudo ante diluvium polygamia non liceret, fecit post diluvium, hæc assignatur à D. Chrysostomo homil. 56. in Genes. & ab aliis communiter: quia nimirum ante diluvium longissima hominum vita faciebat, ut matrimonium unius cum una sufficeret propagationi necessariz generationi: postea verò propter vitam longe breviorum, permissum fuit cum duabus vel tribus vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur, & suppleretur per uxorum multitudinem defectus vite longioris.

Licet verò aliqui existiment in lege Moysi ea non fuisse dispensatum in polygamia cum toto populo Judæorum, sed solum cum Magnatibus & Principibus: oppositum tamen probabilius est. Primò quia habemus ex libro 1. Regum cap. 1. dispensatum fuisse cum Elcan, Summis patre qui habuit uxores simul Annam & Phoeniam. Secundo, quia cum Deuteronomio 2. dicitur: *Si homo habuerit duas nates, unam dilectam, & alteram odiosam, non reprehenditur, si quid duas uxores habet, siue sit de populo, siue non, sed constituitur, ut jus primogenituræ cedat ei qui revera est primogenitus, etiam si natus sit ex odiosa uxore.*

Dices, si in lege Moysis omnibus passim liceret polygamia, cur Salomon 3. Regum 1. apprehenditur, quod multas duxerit & ad amarit uxores?

Respondent aliqui apud Abulensem, Regum 12. quæst. 5. Salomonem reprehendi non quod plures, sed quod plurimas duxerit uxores, scriptum est enim Deuteronomio 17. *Recepi habere uxores plurimas.* Licet ergo (inquunt) in lege Moysis polygamia licita esset, attamen certum solum ac definitum uxorum numerum Regibus habere licebat, nimirum decem & octo: nec enim, & non plures, Davidem habuisse, affirmant Lyranus & Dionysius Carthusianus 1. Reg. 5. & 15.

Verum hæc responsio displicet, non fuisse enim Regibus Hebræorum definitum uxorum numerum, verius est, & constat ex 2. Paralip. 11. ubi Roboam dicitur: *Uxores decem & octo habuisse.*

duxerat, concubinas autem sexaginta. Quod autem exat Deuteron. 17. de non habendis à Rege plurimis uxoris, de alienigenis intelligi debet; prohibita enim cum illis fuisse conjugia, patet ex 3. Regum 11. ubi sic dicitur: Non ingredimini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestra: carissime enim auertent corda vestra, ut sequamini Deos earum. Peccatum ergo Salomonis, non in eo consistit quod plurimas mulieres uxores duxerit, sed quod alienæ regionis feminis iunctus fuerit, & ab eis depravatus, ac inducitur ut coleret deos earum. Unde statim subditur: Huiusque copulatus est Salomon arde-
 rissimo amore, fuerunt illi uxores quasi Regina septingente, & concubine trecentæ, & auertent mulieres cor eius: cumque iam esset senex, depravatum est cor eius per mulieres, ut sequeretur deos alienos, &c.

72 Quæres secundo, quomodo facta fuerit dispensatio in polygamia cum Iudæis, & antiquis Patribus, qui Moysen præcesserunt, an scripto, vel interna solius inspiratione & revelatione?

Respondet hanc dispensationem factam esse per inspirationem internam, eamque non singulis, sed uni aut alteri ex Patriarchis, puta Noë, mo, vel Abrahamo. Nam ut recte ait S. Thomas in 4. dist. 3. quæst. 1. art. 2. ad 3. Quis est lex, talis est dispensatio legis; & quia lex nature non est literis scripta, sed cordibus impressa, propter hoc non oportuit dispensationem eorum que ad legem nature pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri. Sicut ergo lex monogamiae non fuit scripta, sed primo parenti inspirata, & per eum aliis manifestata; sic etiam conueniens fuit, ut dispensatio in ea lege, non scripto exprimeretur, sed per inspirationem diuinam daretur uni vel pluribus ex Patribus, per quos deinde verbo & exemplo posteris manifestaretur. Unde cum Innocentius in capite Gaudemus de diuoritiis, ait quod nulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina revelatio concessum, intelligi debet de revelatione immediata, vel mediata.

73 Quæres tertio, an hæc dispensatio pertineret ad solum populum fidelem, ita ut polygamia nunquam Gentilibus licita fuerit?

Respondent Sazo, Sanchez, & alii, affirmative; cum enim (inquiunt) dispensatio facta non fuerit, nisi ad propagandum populum circumcissionis, non est cur ad Gentiles ampliata credatur.

Alii tamen respondent negative: Primo quia Abimelech, qui Genes. 20. describitur ut vir moraliter bonus, volebat uxori quam habebat superinducere Saran, & tamen non reprehenditur à Deo, quod duplicem uxorem velleret accipere. Secundo, quia in terra ubi Jacob quatuor duxit uxores, inculpabilis consuetudo erat plures uxores ducendis ex quo colligit Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 47. Jacob non peccasse nubendo quatuor illis uxoribus; quia (inquit) quando mos erat, crimen non erat. Terra autem in qua Jacob torres nupit, non Iudæorum, sed Gentilium erat. Tertio, quia Esau Genes. 26. & 28. plures etiam uxores habuit duxit, neque ob id reprehenditur, neque ullus ex Gentilibus ejus temporis. Demum, quia alias matrimonium Esther cum Assuero, non fuisse verum matrimonium; licet enim Vathi prius repudiaverit, tamen cum dissolutio matrimonii

Tom. V.

A per repudium, non minus sit contra legem naturæ, atque adeo non minus dispensatione indigeat, quam polygamia, non est cur potius in illa, quam in ista, dicatur cum Gentilibus diuinitus dispensatum.

Quod si objicias, causas dispensationis in polygamia non habuisse locum in Gentilibus.

Respondetur hoc falsum esse, nam in primis multiplicatio posteritatis, quam D. Augustinus lib. 16. de civit. cap. 38. expresse ut causam talis dispensationis, non addendo populi fidelis, locum habuit etiam in Gentilibus. Deinde non defuit mysterium in tali dispensatione, siquidem hæc conjunctio plurium uxorum ad unum virum, significare potuit, etiam in Gentilibus, unionem diversorum populorum ad unum Christum.

Si istes, & dicas, posito quod conjugia Gentilium cum pluribus uxoris, fuerint ex diuina dispensatione legitima, ante aduentum Christi, sequi quod nunc etiam sint legitima, quia lex Christiana nihil immutavit in conjugis Gentilium. Respondetur negando sequelam, quia Christus reduxit omne conjugium siue Christianorum siue Gentilium ad primam institutionem: prima autem matrimonii institutio, polygamiam excludit, ut ex verbis illis Christi Matthæi 19. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una: colligit Nicolaus I. & D. Hieronymus, quorum verba supra paragr. 2. retulimus.

DISPUTATIO II.

De Matrimonio ut Sacramento est.

Ad Questionem 42. Supplementi.

Considerato matrimonio, ut contractus civilis est, & in officium naturæ, consequens est ut ipsum, prout auctoritate Christi ad esse Sacramenti elevatum est, contemplerur, & de ejus existentia, essentia, causis, proprietatibus, aliisque ad ipsum spectantibus, in hac & sequentibus disputationibus, disseramus.

ARTICULUS PRIMUS.

Virum Matrimonium sit verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam?

Partem negatam tenent Lutherani & Calvinistæ, qui non modò expresse negant, matrimonium conferre gratiam, sed dicunt illud non magis esse Sacramentum, quam sit agricultura, constructio, sutoria, & similia. Durandus etiam in 4. dist. 26. quæst. 3. negavit rationem Sacramenti ullò modo matrimonio convenire; sed cum apud Catholicos ob sententiam illam male audiret, in posteriori editione illam aliquo modo temperavit, & dixit (teste Capreolo in 4. dist. 26. quæst. unica art. 3.) matrimonium esse quidem Sacramentum, eo modo quo Sacramentum sumitur pro signo rei sacræ, ne npe quatenus est signum conjunctionis inter Christum & Eccle-

Vuu 3 hiam;